

Fuuldurriin Ameerikaaf fi Adoolessa 18, 2020 — Lakkoofsa Lammaffaa

Ergaa Sana keessaa jechuun

Jeff Pippenger
2023-08-24

Yeroo balballi qormaataa cufamuu jedhu sanatti, “dubbii raajii macaafa kanaa hin cufin” jedhu ajajni ni kennama.

Innis akkana naan jedhe, “Dubbi raajii macaafa kanaa hin cufin; yeroon dhi’aateeraatii. Inni jal’aan haa jal’aachu itti fufu; inni xuraa’aan haa xuraa’u itti fufu; inni qajeelaan haa qajeela’u itti fufu; inni qulqulluunis haa qulqullaa’u itti fufu.” Mul’ata Yohaannis 22:10, 11.

Mul’ata boqonnaa shanaffaa keessatti, Waaqayyo Abbaan teessoo Isaa irra taa’ee jira; harka Isaa keessattis macaafni chaappaa torbaan cufame tokko jira.

Aniis, harka mirgaa isa teessoo irra taa’ee jirtuu keessatti macaafa keessaa fi duuba irraa barreeffame, chaappaa torbaan cufame nan arge. Mul’ata Yohaannis 5:1

Akkuma seenaa jalqabaa irraa kaasee hamma boqonnaa torbaatti itti fufutti, Yesus inni Leenca gosa Yihudaa ta’ee bakka bu’ame, Isa kitaaba harka Abbaa Isaa keessaa fudhatee chaappawwan isaa tartiibaan banu ta’uu argina. Inni chaappaa ja’affaa bannee ergaa chaappaadhaan bakka buufame dhiyeesse yeroo, boqonnaan ja’a xumurama. Innis gaaffii tokkoon xumurama; gaaffiin sunis gara boqonnaa torbaatti ceesisu, achittis deebii gaaffii lakkoofsa dhumaa boqonnaa ja’aa keessatti kaafame argina.

Guyyaan dheekkamsa isaa guddaan dhufeera; eenyutu immoo dhaabachuu danda’a? Mul’ata 6:17.

Boqonnaan torbaffaan namoota kuma dhibba tokkoo fi afurtamii afurii fi “tuuta guddaa” beeksisa. Boqonnaa torbaffaa keessatti erga saba Waaqayyoo dhihaatanii booddee, mallattoon keessaa isa torbaffaan, kan dhumaa ta’es, ni banama. Raajii biraan kitaaba Mul’ataa keessatti kan cufamee jiru tokkichi jechuunis torban guungumsiwwan boqonnaa kudhaffaa keessa jiranidha. Yaadni salphaan inni jedhu, raajii kitaaba Mul’ataa keessatti cufamee jiru keessaa isa yeroo balballi araaraa cufamuun dura banamuu danda’u tokkichi “torban guungumsiwwan” qofa ta’uu isaati.

Waggaaf Ameerikaa, waggoota hedduudhaaf, yoo ta’uu baate immoo kurnan waggootaaf, “caccabaa torbaa” maal akka bakka bu’u adda baafttee ibsaa turte. “Caccabaa torbaa” seenaa sochii Millerite kan Hagayya 11, 1840 irraa jalqabee hamma Onkoloolessa 22, 1844tti jiru bakka bu’a. Obboleettiin White dhugaa kana ni mirkaneessiti; akkasumas “caccabaa torbaa” “taateewwan gara fuulduraa tartiiba isaanii keessatti ifa ba’an” illee akka bakka bu’an itti dabaluuudhaan ibsiti. Ibsi bal’aan dhugaa kanaa, namoota dhugaawwan raajii kanaan hin beekneef, kitaaba Habakkuk’s Tables keessatti argamuu danda’a.

Dhugaan torban kakaa'umsaatiin duraan dhihaate ammallee dhugaadha; garuu erga Hagayya bara kanaa jalqabee Gooftaan harka Isaa dhimmawwan kana irraa kaaseera, hubannoonis caalaatti mul'ateera. Mul'ata boqonnaa kudhaniin jalqabna; sana booddee ibsa obboleettii White waa'ee boqonnaa sanaa haa ilaallu. Kana gochuu keenya dura garuu, qodoboota lama yaada torban kakaa'umsaatiin wal hin qabanne adda baasuun nu barbaachisa.

Qabxiin inni jalqabaa, dhugaan torban momoggogootaa isa amma banamaa jiru ifatti beekamuu isaa keessatti, wanti torban momoggogoonni sun bakka bu'an hundi sirnaan iddoo isaa akka qabatuuf sararoota dhugaa hedduun barbaachisuudha. Asitti, nan kadhada, obsii qulqulloonni qabu jira. Qabxiin inni lammaffaan isa kanaan walqabatu immoo, sagantaan barruulee kanaa dhiheessa sagalee uumu daangaa yeroo dubbisee sagaleessuu danda'u qabaachuu isaati. Barruuleen tokkoon tokkoon isaanii yeroo sana keessatti hammamuu qabu. Jalqabuma qorannoo kanaatii kaasee, dhugaa torban momoggogootaan bakka buufame hundeessuuf barruulee muraasni akka barbaachisan isin beeksisaa jira. Amma gara boqonnaa kudhanaffaati.

Anis ergamaa jabaan kan biraa samii irraa gad bu'u nan arge; inni duumessaan uffatee ture; mataa isaa irrattis rooba halluu garaa garaa ture; fuulli isaa akka aduutti ture, miilli isaas akka utubaa ibiddaa ture. Harka isaa keessattis macaafa xinnaa baname tokko qaba ture; miila isaa mirgaa galaana irra, miila isaa bitaas lafa irra kaa'e. Innis sagalee guddaadhaan, akka leenci yeroo aaduutti, iyye; yeroo inni iyyes, bakakkaawwan torban sagalee isaanii dhageessisan. Yeroo bakakkaawwan torban sun sagalee isaanii dhageessisanitti, ani barreessuufan jedhu ture; garuu sagalee tokko samii irraa, "Waan bakakkaawwan torban sun dubbatan chaappessi; hin barreessin" naan jedhu nan dhaga'e. Ergamaan ani galaana irraas lafa irraas dhaabatee arge sunis harka isaa gara samiitti ol kaasaatee, Isa bara baraan jiraatuun, Isa samii fi waan achi keessa jiraniin, lafa fi waan ishee keessa jiraniin, galaanaa fi waan isa keessa jiraniin uumeen kakate; yeroo dabalataan akka hin jiraanne dubbate. Garuu guyyoota sagalee ergamaa torbaffaati, yeroo inni malakata afuufu jalqabetti, akkuma Inni garboota isaa raajotaatti lallabeetti, icciti Waaqayyoo ni raawwatama. Sagaleen ani samii irraa dhaga'e sunis deebi'ee na dubbisee, "Deemi; macaafa xinnaa baname kan harka ergamaa galaana irraas lafa irraas dhaabatee jiru keessaa fuudhi" naan jedhe. Anis gara ergamichaa dhaqee, "Macaafa xinnaa sana naa kenni" isaan jedhe. Innis naan jedhe, "Fuudhiitii nyaadhu; garaa kee ni hadheessa, afaan kee keessatti garuu akka dammaatti ni mi'aawa." Anis macaafa xinnaa sana harka ergamichaa keessaa fuudhee nyaadhe; afaan koo keessatti akka dammaatti mi'aa'e; akkuman isa nyaadheenis, garaan koo ni hadhaa'e. Innis naan jedhe, "Ati ammas saba hedduu, mootummaa hedduu, afaanota, fi mootota duratti raajii dubbachuu qabda." Mul'ata 10:1-11.

Mata duree White boqonnaa kudhanffaa irratti yaada kennituun akkana jette:

"Ergamaan sun Yohaannisiin barsiise nama Yesus Kiristoos irraa kan hafe miti. Miila isaa isa mirgaa galaana irra, isa bitaa immoo lafa gogaa irra kaa'uun isaa, kutaa inni wal'aansoo guddaa Seexanaa wajjin jiru keessatti xumura irratti hojjetaa jiru argisiisa. Iddoon kun aangoo fi aboo isaa isa olaanaa lafa guutuu irratti qabu mul'isa. Wal'aansoon kun dhaloota irraa dhalootatti jabaatee fi murannoo guddaadhaan ittifufeera; akkasumas hanga yeroo xumuraatti ittifufa, yeroo hojii humnoota dukkanaa isa ogummaadhaan geggeeffamu olka'iinsa isaa isa guddaa ga'utti. Seexanni, namoota hamoota wajjin tokkoomee, addunyaa guutuu fi waldoota

amantootaa kanneen jaalala dhugaa hin fudhanne ni soba. Garuu ergamaan sun inni humna-qabeessi xiyyeeffannoo gaafata. Sagalee guddaadhaan iyya. Inni humnaa fi aboo sagalee isaa isaanii, warra Seexana wajjin tokkoomanii dhugaa mormuuf ka'anitti argisiisuuf jira.”

“Booddee torban kun sagaleesaa erga dubbatanii booddee, akkuma waa'ee macaafa xinnoo irratti Daani'eeliif ajajni kenname, Yohaannisittiis akkas jechuun ajajni ni dhufa: 'Waan baddii torban sun dubbatan sana chaapii godhi.' Kunis taateewwan gara fuulduraa keessatti sirna isaanii keessatti ifa ta'anii mul'atan ilaallata. Daani'el dhuma guyyootaa irratti iddoo isaa keessatti ni dhaabata. Yohaannis macaafa xinnoo chaapiin irraa baname ni arga. Ergasii raajiiwwan Daani'eeliif ergaan ergamootaa jalqabaa, lammaffaa, fi sadaffaa addunyaatti kennamu keessatti bakka isaanii sirrii ni qabaatu. Banamuun chaapii macaafa xinnoo sanaa ergaa yeroo wajjin wal qabatu ture.”

“Kitaabonni Daani'elii fi Mul'ata Yohaannis tokko dha. Tokkoon raajii dha, inni kaan mul'ata; tokkoon kitaaba chaapphaa'ame dha, inni kaan immoo kitaaba baname. Yohaannis dhoksaawwan kakuuwwan sanaan dubbataman dhaga'e, garuu akka isaan hin barreessine isa ajajame.”

“Ifni addaan kan Yohaannisitti kennamee fi torban sagalee guguddaa keessatti ibsame sun ibsa ta'eewwan ergaa ergamoota isa jalqabaa fi isa lammaffaa jalatti raawwataman ture. Ummatni wantoota kana beekuun isaanii gaarii hin turre, amantiin isaanii dirqamaan qoratamuu qaba tureetii. Tariiba Waaqayyoo keessatti dhugaan dinqisiisaa fi sadarkaa olaanaa ta'e ni labsama ture. Ergaan ergamoota isa jalqabaa fi isa lammaffaa ni labsamuu qaba ture; garuu ergaawwan kun hojii isaanii addaa sana raawwatani dura ifni dabalataa tokko iyyuu mul'ifamuu hin qabu ture. Kunis ergamaa miilli tokko galaana irra dhaabatee, kakuu baay'ee ulfaataa ta'een yeroo si'achi akka hin jiraanne labsuudhaan bakka buufameera.” The Seventh-day Adventist Bible Commentary, volume 7, 971.

“Ergamaan Waaqayyoo” inni Onkoloolessa 11, 1840 bu'e Kiristoosi, innis ergaa harka isaa keessa qabatee ture; Yohaannisii akka isa nyaatu itti himame. Wanti Yohaannis nyaate ergaa ture; garuu inni addatti ergaa saba Waaqayyootiiif geeffamuu qabu ture malee, biyya lafaatiif miti. Caqasa keessatti eenyutu irratti xiyyeeffatame akka ta'e beekuun barbaachisaa dha; sababiin isaas, Kiristoos Onkoloolessa 11, 1840 bu'uun humneeffamuu ergaa ergamaa jalqabaatiif mallattoo ta'ee, akkasumas yeroo ergaan ergamaa jalqabaa guutummaa biyya lafaatti baafamu adda baase iyyuu, kitaabni xinnaan Yohaannis nyaachuu qabu sun yeroo Pirootestaantizmiin uffata aangoo Pirootestaantizimii Milerootaaf dabarsee kenne agarsiisa. Yeroo Kiristoos kitaaba xinnaa sana wajjin bu'e, walitti dhufeenya kakuu isaa waldaa lafa onaa keessaa dhuma ture; yeroo walfakkaataattis ummata Mileroota akka saba kakuu isaa haaraa filatamoo ta'an adda baasa ture. Mileroonni saba duraan saba Waaqayyoo hin ta'in turan. Raajonni wal hin faallessan.

Inniis akkana naan jedhe, Yaa ilma namaa, miilla kee irratti dhaabadhu, anis sitti nan dubbadha. Inni yeroo na dubbise hafuuri sun keessa koo seenee, miilla koo irrattis na dhaabe; anis isa na dubbisu sana nan dhaga'e. Inniis naan jedhe, Yaa ilma namaa, ani gara ilmaan Israa'el, gara saba fincilaa isa natti fincileetti si erga; isaanii fi abbootiin isaanii hamma

har'aatti natti yakkan. Isaan ijoollee mata jabeeyyii fi garaa jajjaboodha. Ani gara isaanii si erga; atis akkana isaaniin jedhi, Gooftaan Waaqayyo akkana jedhu. Isaanis yoo dhaga'an iyyuu yookaan yoo didan iyyuu, —mana fincilaa waan ta'aniif,— ta'us raajichi tokko gidduu isaanii akka ture ni beeku. Atis, yaa ilma namaa, isaan hin sodaatin; dubbii isaanii illee hin sodaatin, yoo qoraattii fi sokorruun si wajjin jiraatan iyyuu, chachaattoota gidduuttis yoo jiraatte iyyuu; dubbii isaanii hin sodaatin, ilaalcha isaanii illees hin na'in, mana fincilaa ta'an iyyuu. Ati immoo dubbii koo isaanitti dubbadhu, yoo dhaga'an iyyuu yookaan yoo didan iyyuu; isaan baay'ee finciloohaatii. Ati garuu, yaa ilma namaa, waan ani sitti jedhu dhaga'i; akka mana fincilaa sanaatti fincilaa hin ta'in; afaan kee baniitii waan ani siif kennu nyaadhu. Yeroon ani ilaalu, kunoo, harki tokko gara koo ergame; kunoo, keessa isaattis maraa kitaabaa tokko ture. Inniis fuula koo duratti isa diriirse; inni keessaa fi ala barreeffamee ture; keessa isaattis wawwaannaa, gadda, fi wayyoo jechuun barreeffamee ture. Ammas naan jedhe, Yaa ilma namaa, waan argattu nyaadhu; maraa kana nyaadhuutii adeemii mana Israa'elitti dubbadhu. Kanaaf ani afaan koo bane, innis maraa sana akkan nyaadhu na godhe. Inniis naan jedhe, Yaa ilma namaa, garaa kee nyaachisi, maraa ani siif kennu kanatti keessatti kee guuti. Anis isa nan nyaadhe; afaan koo keessattis mi'aan isaa dammaa akka ta'e. Inniis naan jedhe, Yaa ilma namaa, adeemii gara mana Israa'el dhaqii, dubbii kootiin isaanitti dubbadhu. Ati mana Israa'elitti malee saba dubbii alagaa fi afaan rakkisaa qabuutti hin ergamne. Saba baay'eetti illee, kan dubbii alagaa fi afaan rakkisaa qaban, warra ati dubbii isaanii hubachuu hin dandeenyeetti hin ergamne. Dhugumaan utuu ani gara isaanii si ergee, isaan si dhaggeeffatu turan. Manni Israa'el garuu si dhaggeeffachuu hin fedhu; isaan ana dhaggeeffachuu waan hin feeneef; manni Israa'el hundinuu mata jabeeyyii fi garaa jajjaboodha. Kunoo, ani fuula kee fuula isaanii dura jabaadheera, adda kee addaa isaanii dura jabaadheera. Akka dhagaa adamaantii isa chaqa keessaa caaluutti adda kee godheera; isaan hin sodaatin, ilaalcha isaanii illees hin na'in, mana fincilaa ta'an iyyuu. Ammas naan jedhe, Yaa ilma namaa, dubbii koo hundumaa kan ani sitti dubbadhu garaa kee keessatti fudhadhu; gurra keetiinis dhaga'i. Hisqi'eel 2:1–3:10.

Yeroo Kiristo kitaaba xinnoo Yohaannis fudhatee nyaate sanaan gad bu'e, inni afaan isaa keessatti "mi'aadhaan akka dammaa" ture. Yohaannis Mul'isaa fi Hisqi'eel lamaan isaanii iyyuu ergaa harka Kiristoos irraa fudhatu. Hisqi'eel, kanaafis Yohaannis, ergaa "mana Israa'el"tti geessu qabu turan; warra Israa'el ala jiranitti miti. Yoo warri Israa'el ala jiran ergaa sana dhaga'anii ta'e, ni fudhatu turan; Israa'el garuu miti; sababiin isaas "guutummaan mana" Israa'el "ija-jabaa fi garaa-jabaa" dha. Manni Israa'el guutuun (guutummaan mana sanaa) guutummaatti fincilaa ture. Israa'el bara 1840 keessatti Mul'ata boqonnaa kudhan keessatti akka waldaa lafa onaa keessa jirtuutti bakka buufamte. Isheen xooffoo yeroo qormaata ishee guutte turte.

Ergaan Israa'eloonni ergaa sana dhagahuu baatan iyyuu, ifa ergamaa jalqabaatiin isaanitti kenname diduu isaanii irratti akka itti gaafatamoo ta'an gochuuf, raajichi ergaa macaafa xinnoo sana isaanitti geessuuf ammas ajajame. Macaafota murtiiti keessatti, "raajichi" isaan "gidduutti" turee isaaniif kenname dhagahuu diduu isaaniitiif isaan itti gaafatamoo ta'u turan. Raajicha diduun, ergaa ergamaan Gabri'eel raajichaaf kenne, innis ergaa sana Kiristoos irraa fudhate, Kiristoosis Abbaa irraa isa fudhate diduudha. Yommuu Kiristoos ergaa macaafa xinnoo sana harka Isaa keessa qabuun gad bu'e, kun yeroo Hafuurri Qulqulluun cuuphama Isaa irratti gad bu'e wajjin wal qixa

ture. Kun Museen muka ibiddaan gubatu biraatti dursee fakkeenyaan agarsiifamee ture; akkasumas kun mallattoo karaa sochii haaromsa hundumaa keessatti argamu sanauma ture.

“Hojiin Waaqayyoo lafa irratti hojjetu, dhaloota irraa dhalootatti, haaromsa guddaa yookaan sochii amantii guddaa hunda keessatti wal-fakkaachuu nama dinqisiisu agarsiisa. Qajeelfamoonni Waaqayyo ittiin nama wajjin hojjetu yeroo hundumaa isumaama. Sochiileen barbaachisoon yeroo ammaa kanneen darban keessatti wal-cinaa isaanii qabu; muuxannoonis waldaa bara durii keessa turte yeroo keenyaaf barumsa gatii guddaa qabu qaba.” The Great Controversy, 343.

Kufaatiin aangummaa mootummaa Otomaanii Onkoloolessa 11, 1840tti, (kunis yeroo Yohaannisii fi Hisqi’eel kitaaba xinnaa harka Kiristoos keessa ture nyaatanidha,) ergaan ergamaa jalqabaa kan bara 1798tti “yeroo dhumaatti” “ga’e” sana “humna argate” ta’uu isaa mallatteessa. Innis mirkaneeffamuu seera raajii olaanaa Miilerootaa; seera guyyaa tokko bara tokkoof jedhuun “humneeffame.” Sana booddee Kiristoos akkuma yeroo cuuphaa Isaa godhe, hundee mana qulqullummaa Miilerootaa ijaaru jalqabe.

“Amantiin Natanaa’el duraan shakkisiisaa ture amma jabaatee deebisee, ‘Yaa barsiisaa, ati Ilma Waaqayyoo ti; ati Mootii Israa’el ti’ jedheen. Yesuusis deebisee, ‘Ani muka harbuu jalatti si arge jedheen amantee? Kana caalaa wantoota guguddaa ni argita’ isaan jedhe. Innis itti fufee, ‘Dhuguma, dhuguma, isinittan jedhu, kana booddee samiin banamee, ergamoonni Waaqayyoo Ilma Namaa irratti ol ba’anii gadi bu’an ni argitu’ isaan jedhe.”

“Duuka bu’oota jalqabaa muraasa kana keessatti hundeen waldaa Kiristaanaa carraaqjii dhuunfaatiin kaa’amaa ture. Yohaannis jalqaba bartoota isaa keessaa lama gara Kiristoositti qajeelche. Ergasii inni keessaa tokko obboleessa isaa argatee gara Kiristoositti isa fide. Achiis inni Filiphosin isa duukaa akka bu’u waame; innis Naataani’eel barbaachaaf deeme.” Spirit of Prophecy, volume 2, 66.

Yommuu Kiristo kitaaba xinnoo harka Isaa keessatti baname qabatee Hagayya 11, 1840 irratti gad bu’e, kun sochii haaromsa seenaa jireenya Kiristoos isa lafarra ture keessatti duraan fakkeeffamee ture; jechuunis, sochiin haaromsa kam iyyuu mallattoolee daandii wal-fakkaataa sana qaba. Museenii fi sochiin haaromsaa inni geggeesse keessa baafames mallattoo daandii wal-fakkaataa sana qabaniiru. Muuxannoon Musee muka ibiddaa sanatti qabu, Hafuura Qulqulluun cuuphaa Kiristoos irratti gad bu’uu fakkeesse; kunis immoo 1840 fakkeesse; 1840 immoo guyyaa Fulbaana 11, 2001 yeroo ergamaan aangoon guddaan qabu kan Mul’ata boqonnaa kudha saddeetii gad bu’e sana fakkeessa.

“Dhaqqabni” ergaa ergamaa jalqabaa, fi “dhaqqabni” ergaa ergamaa lammaffaa akkasumas “dhaqqabni” ergaa ergamaa sadaffaa hundinuu ergamootaan bakka buufamu. Ergamaan inni jalqabaa kitaaba xinnoo harka isaa keessa qaba; inni lammaffaan barruu harka isaa keessa qaba ture; inni sadaffaan immoo maxxansa gogaa irratti barreeffame harka isaa keessa qaba ture. Dhugaan tokko ragaa lamaa yookaan sadiin dhaabatu. Ergamoonni sadanuu, yeroo dhaqqabanitti ta’e yookaan yeroo humneeffamanitti, harka isaanii keessa ergaa qabu.

Kiristiyaanota ta'uu isaanii himatan; garuu dhimma hunda keessatti jechuun ni danda'ama Kiristoosin duukaa bu'uu keessatti kufan. Seexanni haala hordoftoota Yesuus ofiin jedhan sanaatti gammade.”

“Inni kiyoo isaa keessa isaan qabatee ture. Inni baay'ina isaanii karaa qajeelaa dhiisanii akka kaanitti geggeessee ture; isaanis karaa biraatiin gara mootummaa samiitti ol ba'uuf yaalaa turan. Ergamonni warra qulqulluu fi warra cubbamoota ta'an Xiyyoon keessatti walitti makaman, akkasumas warra fakkeenyummaan Waaqayyoon jaallatan kanneen addunyaatti maxxanan waliin walitti makaman argan. Isaan bartoota Yesuus warra dhugaa irratti eegumsa godhaa turan; garuu warri manca'an warra qulqulluu irratti dhiibbaa geessisaa turan. Warri garaan isaanii Yesuus arguuf hawwii cimaadhaan boba'aa ture, akka dhufaatii Isaa irratti dubbatan obboloota isaanii jechuun of waaman irraa dhorkamanii turan. Ergamonni haala sana ilaalaa turan; haftee warra mul'achuu Gooftaa isaanii jaallatan sanaafis garaa isaanii ni laafe.”

“Ergamaan malkaan jabaan [ergamaa lammaffaa] gara lafaatti bu'uuf ergame. Yesuus harka isaa keessa barruu tokko kaa'e; innis yeroo gara lafaatti dhufe, 'Baabilon kufteetti, kufteetti' jedhee iyye. Ergasii anis warra abdi kutatan sana deebi'anii ija isaanii gara samii ol kaasanii, dhufaatii Gooftaa isaanii amantii fi abdi wajjin eeggatan nan arge. Garuu namoonni baay'een akka nama rafee jiruutti, haaluma wallaalummaa keessa jiran fakkaatan; ta'us ani fuula isaanii irratti mallattoo gaddaa gadi fagoo ta'e arguu nan danda'e. Warri abdi kutatan sun Caaffata Qulqullaa'oo keessaa akka isaan yeroo turtii keessa jiran, raawwii mul'ataa sana obsaadhaan eeggachuu akka qaban argan. Ragaan isuma isaan bara 1843 keessatti Gooftaa isaanii eeggachaa akka turan geggeesse, isauma sanatu bara 1844 keessattis Isaa akka eeggatan isaan taasise. Haa ta'u malee, baay'een isaanii humna amantii isaanii bara 1843 keessatti mul'ate sana akka hin qabne ani arge. Abdi kutannoon isaanii amantii isaanii laaffiseera.”

“Yommuu saba Waaqayyoo iyyata ergamaa lammaffaa keessatti tokkoomanitti, raayyaan samii bu'aa ergaa sanaa fedhii isa hundumaa caaluun ilaale. Isaan baay'ee warra maqaa Kiristaanaa baatan, warra abdi kutatan sana tuffii fi qoosaan garagalan argan. Akkuma dubbiin afaan qoosaa irraa bu'een, 'Amma iyyuu ol hin baane!' ergamaan tokko ni barreesse. Ergamaanis, 'Isaan Waaqayyoon qoosu' jedhe. Ani cubbuu kana fakkaatu kan bara durii keessatti raawwatameetti deebi'ee akka ilaalu naaf agarsiifame. Eliyaas gara samiitti ol fudhatamee ture, wayyaan isaa immoo Eliise'i irratti kufe. Sana booddee dargaggoonni hamoonni, warri maatii isaanii irraa nama Waaqayyoo tuffachuu baratan, Eliise'i duukaa bu'anii, qoosaadhaan, 'Ol ba'i, mataa rifeensa hin qabne; ol ba'i, mataa rifeensa hin qabne' jechuun iyyan. Tajaajilaa Isaa akkasiin arrabsuudhaan, Waaqayyoon arrabsan; adabbii isaanii immoo achuma sanitti argatan. Akkasuma, warri yaada qulqulloonni ol ba'uu irratti kolfanii fi qoosan, dheekkamsa Waaqayyootiin ni daawwatamu; Uumaa isaanii wajjin taphachuun waan salphaa akka hin taane akka itti dhaga'amu ni taasifamu.

“Yesus ergamoota kan biraa akka dafanii barrisanii amantii dadhabaa ummata Isaa haaromsanii fi jabeessanii, ergaa ergamaa lammaffaa fi sochii guddaa yeroo muraasa keessatti samii keessatti taasifamuuf jedhu hubachuuf isaan qopheessan. Ani ergamoonni kun Yesus irraa humna guddaa fi ifa guddaa fudhatanii, hojii isaanii keessatti ergamaa lammaffaa gargaarsuuf ajajama isaanii raawwachuuf dafanii gara lafaa balali'an nan arge. Yommuu

ergamoonni, ‘Ilaa, Misirrichi dhufaa jira; isa simachuuf ba’aa,’ jedhanii iyyan, ifni guddaan tokko irratti ummata Waaqayyoo ni ife. Achiis ani warra abdi kutatan kana ka’anii, waliigalteedhaan ergamaa lammaffaa wajjin, ‘Ilaa, Misirrichi dhufaa jira; isa simachuuf ba’aa,’ jedhanii labsan nan arge. Ifni ergamoota irraa ba’e iddoo hundumaatti dukkana keessa seene. Seexanni fi ergamoonni isaa ifni kun akka hin babal’annee fi bu’aa isaaf yaadame akka hin qabaanne gufachiisuuf yaalan. Isaan ergamoota samii wajjin falmanii, Waaqayyoo ummata gowwomseera jechuun, ifa isaanii hundumaa fi humna isaanii hundumaanis addunyaan Kiristoos akka dhufaa jiru akka hin amanne dubbatan. Garuu, Seexanni karaa cufuufii fi sammuu ummataa ifa irraa deebisuuf utuu carraaqus, ergamoonni Waaqayyoo hojii isaanii itti fufan....”

“Akkuma tajaajilli Yesu iddoo qulqulluu keessatti xumuramee, Innis gara iddoo hundumaa caalaa Qulqulluutti darbuudhaan, taabota seera Waaqayyoo of keessaa qabdu sana duratti dhaabate, Inni ergamaa humna guddaa qabu kan biraa ergaa sadaffaa qabatee gara biyya lafaa erge. Waraqaan maramaa tokko harka ergamichaa keessa kaa’ame; inni humnaa fi ulfinaan gara lafaa bu’aa turetti, akeekkachiisa sodaachisaa, doorsisa namatti geeffame keessaa isa hamaa hundumaa wajjin labse. Ergaan kun ijoollee Waaqayyoo sa’aatii qoramaatii fi dhiphina isaanii dura jiru argisiisuudhaan of eeggannoodhaaf akka ka’an gochuuf qophaa’e. Ergamaanis akkana jedhe, ‘Isaan bineensaa fi fakkeenya isaa wajjin wal lolaa dhiyaataa keessa ni galfamu. Abdiin isaanii tokkichi jireenya bara baraa qabaachuuf jabaatanii dhaabachuu dha. Jireenyi isaanii balaa keessa yoo gale illee, dhugaa cimsanii qabachuu qabu.’ Ergamaan sadaffaan ergaa isaa akkana jechuun xumura: ‘Obsi qulqullootaa kunoo as jira; warri abboommii Waaqayyoo fi amantii Yesuus eeggan kunoo isaan.’ Inni yeroo dubbii kana irra deebi’ee dubbate, gara mootummaa qulqullinaa samii akeeke. Sammuun warra ergaa kana fudhatan hundumaa gara iddoo hundumaa caalaa Qulqulluutti qajeelfama, achitti Yesuus taabota dura dhaabatee, warra araari amma iyyuu isaaniif turu hundumaatiif, akkasumas warra seera Waaqayyoo utuu hin beekin cabsan hundaaf, kadhannaa araarsaa isaa isa dhumaa dhiyeessaa jira. Araari kun warra qajeelota du’aniif akkuma ta’e warra qajeelota jiraataniifis ni taasifama. Innis warra Kiristoositti amananii du’an hundumaa of keessatti hammata; garuu abboommii Waaqayyoo irratti ifa utuu hin argatin, seera isaa cabsuudhaan utuu hin beekin cubbuu hojjetan.” Early Writings, 245–254.

Fuulota muraasa booda kitaaba isuma keessatti, yaad-rimeewwan amma caqasaman sana irratti dubbachaa, Obboleettiin Waraayit ergaa sadii seenaa Millar keessatti fudhachuu diduun seenaa Kiristoos keessatti fakkeenyaan dursee mul’ifamee akka ture ifatti ibsiti. Achittis adeemsa qormaataa tarkaanfachiisaa ta’e, kan qormaata itti aanu gara fuulduraatti ce’uuf qormaata tokkoon tokkoon keessatti injifannoo barbaadu, adda baasuuf dhugaa-baatota lama dhiheessiti.

“Ani warra akka gaariitti eegamanii fi jabaatanii dhaabbatan tokko arge; isaan warra amantii dhaabbataa qaama sanaa jeequ barbaadan kamiyyuu hin deeggarre. Waaqayyoo isaan irratti gammachuu isaatiin ilaale. Ergaan maleekota sadan—ergaa maleekaa isa jalqabaa, isa lammaffaa, fi isa sadaffaa—naaf mul’ifame. Maleekaan na wajjin ture akkana naan jedhe, ‘Nama ergaawwan kana keessaa guutuu tokko sochoosuu yookaan qube tokko raafuu yaalu wayyoo isaati. Hubannoon sirriin ergaawwan kanaa baay’ee murteessaadha. Carraan lubbuulee akkaataa isaan itti fudhataman irratti hirkata.’ Ani ammas karaa ergaawwan kanaatiin gadi

deebifamee, akka saba Waaqayyoo muuxannoo isaanii gatii guddaadhaan bitatan arge. Innis dhiphina baay'ee fi wal'aansoo cimaa keessa darbanii argatame. Waaqayyoo tarkaanfii tarkaanfiidhaan isaan geggeessee hamma bu'uura jabaa, hin sochoone irra isaan dhaabutti geesse. Ani namoota dhuunfaa gara bu'uuraa sanaatti dhiyaatanii hundee isaa qoratan arge. Isaan keessaa tokko tokko gammachuudhaan battalumatti irratti ba'an. Warri kaan immoo hundee sana irratti hanqina barbaaduu jalqaban. Fooyya'insi akka irratti godhamu barbaadani, achiis bu'uuri sun caalaatti mudaa hin qabne, sabni sunis caalaatti gammadaa ta'a jedhu turan. Tokko tokko bu'uura sana irraa gadi bu'anii isa qoratan, akkasumas sirrii hin ta'initti kaa'ame jechuun dubbatan. Garuu ani akka jechuun ni danda'ama namoonni hundi jechuun guutummaatti miti garuu baay'een isaanii bu'uura sana irratti cimani dhaabbatan arge; warra irraa gadi bu'e immoo komii isaanii akka dhiisan jajjabeessan; sababiin isaas Waaqayyoo Ijaaraa Gooftaa ture, isaanis Isa irratti lolaa turan. Isaan hojii dinqisiisaa Waaqayyoo, isa gara bu'uura jabaa sanaatti isaan geesse, ni yaadachiisan; tokkummaadhaanis ija isaanii gara samii ol kaasanii sagalee guddaadhaan Waaqayyoon ulfeessan. Kun warra komatanii bu'uura sana irraa deeman keessaa tokko tokko tuqe; isaanis ilaalcha gad of qabuun ammas irratti ba'an."

"Ani labsii Kiristoos isa jalqabaatiin wal qabatee labsii sanaatti deebifamee natti agarsiifame. Yohannis hafuuraa fi humna Eliyaasiin [ergamaa tokkoffaatiin ergaa fakkeessu] karaa Yesuusiif qopheessuuf ergame. Warri ragaa Yohannisiin didan barsiisa Yesuusiin hin fayyadamne [ergamaa lammaffaatiin ergaa fakkeessu]. Mormiin isaanii ergaa dhufaatiis Isaa dursee dubbate sana irratti qaban, ragaa inni Masiihii akka ta'e mirkaneessu isa hundumaa caalaa jabaa ta'e salphaatti akka hin fudhanne iddoo isaan kaa'e. Seexanni warra ergaa Yohannisiin didan sana caalaatti akka tarkaanfatani Kiristoosin didanii fannisan [ergamaa sadaffaatiin ergaa fakkeessu] geggeesse. Kana gochuudhaanis isaan eebba guyyaa Phenteqoostee irratti kennamu [ergamaa Mul'ata kudha saddeet fakkeessu] argachuu hin dandeenye iddoo of kaa'an; innis karaa gara mana qulqullummaa samii itti seenan isaan barsiisee ture. Golgaan mana qulqullummaa keessaa cicciramuun aarsaawwanii fi sirnawwan Yihudootaa si'achi akka hin fudhatamne argisiise. Aarsaan Guddichi dhiyaatee ture, fudhatamas argatee ture; Hafuurri Qulqulluun guyyaa Phenteqoostee irratti bu'e sun yaada bartootaa mana qulqullummaa lafa irraa gara isa samii, bakka Yesuus dhiiga mataa Isaatiin seenee turetti, faayidaawwan araara Isaa bartoota Isaa irratti dhangalaasuuf geesse. Garuu Yihudoonni dukkana guutuu keessatti hafan. Ifa karoora fayyinaa irratti qabaachuu danda'an hundumaa isaanii dhaban; ammas aarsaawwanii fi kennaawwan isaanii faayidaa hin qabne irratti amananii turan. Manni qulqullummaa samii bakka isa lafaa bu'e ture; garuu jijjiirama sana hin beekan ture. Kanaafuu hojii araarsummaa Kiristoos iddoo qulqulluu keessatti raawwatamu irraa fayyadamu hin dandeenye."

"Namoonni baay'een karaa Yihudoonni Kiristoosin didanii fannisan sana sodaa guddaadhaan ilaalu; seenaa salphina isaa isa hamaa dubbisanis, akka isa jaallatan, akkasumas akka Phexros akka isa hin ganne yookaan akka Yihudootaa isa hin fannifne yaadu. Garuu Waaqni garaa namoota hundumaa dubbisu sun, jaalala Yesuusiif qaba jedhu sana qoricha irratti fideera. Ergaan ergamaa jalqabaa akkamitti fudhatame jechuun samii guutuun xiyyeeffannaa gadi fagoo ta'een ilaalaa ture. Garuu namoonni baay'een Yesuus jaallanna jedhan, warri seenaa fannoo dubbisanii imimmaan dhangalaasan, oduu gaarii dhufaatiis isaa tuffatan. Ergaa sana gammachuudhaan fudhachuu mannaa, soba ta'uu isaa labsan. Warra mul'achuu isaa jaallatan

jibban; waldoota amantiis keessaa isaan baasanii cufan. Warri ergaa jalqabaa didan ergaa lammaffaatiin fayyadamuu hin dandeenye; akkasumas iyyi halkan giddugaleessaa, inni amantiidhaan Yesuus wajjin iddoo isa hundumaa caalaa qulqulluu ta'e mana qulqullummaa samii seenuuf isaan qopheessu sunis, isaanii hin fayyadne. Ergaawwan lamaan duraa diduudhaan, hubannaa isaanii hamma dukkaneessanii jiru, ifa ergaa ergamaa sadaffaa isa karaa gara iddoo isa hundumaa caalaa qulqulluu ta'e agarsiisu keessatti tokko illee arguu hin danda'an. Ani akka Yihudoonni Yesuus fannisanitti, waldoonni maqaa qofaan jiran ergaawwan kana fannisan argeera; kanaafis karaa gara iddoo hundumaa caalaa qulqulluu ta'e sana hin beekan, achittis kadhannaa gidduu-galummaa Yesuus irraa fayyadamuu hin danda'an. Akkuma Yihudoonni aarsaawwan isaanii faayidaa hin qabne dhi'eessanitti, isaanis kutaa Yesuus irraa ba'e sanaaf kadhannoowwan isaanii faayidaa hin qabne dhi'eessu; Seexannis gowwoomsaa kanaan gammadee amala amanti of irratti fudhata, sammuu Kiristaanota ofiin jedhuu kanaa gara isaatti geessa; humna isaa, mallattoowwan isaa, dinqii sobaa isaatiin hojjechaa, kiyyoo isaa keessatti isaan jabinaan hidha." Early Writings, 258–261.

Kutaan Kitaaba *Early Writings* keessaa fudhataman tajaajila *Future for America* tiin irra deddeebi'amee barsiifameera. Garuu dhugaawwan kutaan kun ibsan keessaa kan hanga ammaatti hubatamuu hin dandeenye ni jiru.

Mallattoowwan seenaa sochii Millerite keessaa jiran sochii haaromsa hedduu Macaafa Qulqulluu keessatti argaman irratti hundeeffamanii dha. Sochii haaromsa hunda keessatti mallattoowwan daandii argaman tokko tokkoo wajjin beekumsa muraasa malee, namni tokko hiika adda baafamuu yeroo ergaan tokko "ga'u" fi yeroo inni "humna argatu" hubachuu isaa baay'ee hin fakkaatu. Akkasumas, warri sochii haaromsa wal fakkaatan beekan keessaa baay'een isaanii amaloota baay'ee barbaachisoo ta'an kan mallattoowwan daandii garaagaraa sochii haaromsaa keessaa muraasa isaanii dagatanii ta'uu isaanii ni danda'ama.

“ቱቤት ቶርባን” ኢድቪንቲዝም ጅራ ጉታ ገሊሳ ማለትም ኢድቪንቲዝም ጀመርሳ ጊዜ ተከሰቱ ክስተቶችንና ኢድቪንቲዝም ፍጻሜ ጊዜ የሚደርሱ ክስተቶችን የሚወክል ይህ ነው፤ ምሕረት ደጅ ከመዘጋቱ በፊት የሚፈታ ብርሃን ነው። “ቱቤት ቶርባን” ሁለቱንም “በመጀመሪያውና በሁለተኛው መለክት መልእክቶች ሥር የሚፈጸሙ ክስተቶች ዝርዝር መግለጫ” እንዲሁም “በቅደም ተከተላቸው የሚገለጡ ወደፊት የሚከሰቱ ክስተቶች” እንደሚወክል ተነግሮናል። “ቱቤት ቶርባን” የአልፋና የኦሜጋ ፊርማ ይይዛሉ።

“Ergamoota ta'eewwanii” ergaa ergamoota jalqabaa fi lammaffaa “jala raawwataman,” ta'eewwan ergaa ergamaa sadaffaa jala raawwataman fakkeenyaaf agarsiisu. Yohaannis yeroo waan torban guurroowwan sagaleessan barreessuu akka hin qabne ajajame, ajajni sun ajaja Daaniyaeliif macaafa isaa cufuudhaaf kennameen duraan fakkeeffamee ture; jechuunis, nuuf ibsameera akka “torban guurroowwan sagalee isaanii erga dubbatan booddee, ajajni sun Yohaannisitti akka Daaniyaeliitti waa'ee macaafa xinnoo kanaa dhufu: ‘Waan torban guurroowwan dubbatani cufi.’”

Hisqi'eelii fi Yohaannis lamaan isaanii yeroo ergamaan jalqabaa bara 1840tti humna kennetti uummanni Waaqayyoo ergaa sana akka nyaatan ni agarsiisu; raajiin Ermiyaasis yeroo ergaan ergamaa jalqabaa waan kufe fakkaatetti abdii kutannaa uummata Waaqayyoo gidduutti ta'e ni agarsiisa.

Dubbiin kee ni argaman, anis isaan nan nyaadhe; dubbiin kees anaaf gammachuu fi ililchaa garaa koo ta'e; ani maqaa keetiin waamameeraatii, yaa Waaqayyo Gooftaa maccaa. Ani walga'ii qoosotaa keessa hin teenye, hin ililchinees; harka keetiif jedhee kophaa koo nan taa'e; ati aarii na guutteertaatii. Maaliif dhukkubni koo yeroo hundumaa jiraata, madaan koos kan hin fayyine, fayyuus dida? Ati anaaf guutummaan guutuutti akka sobduu, akka bishaan gogu kan dhabamuutii taataa ree? Kanaaf Waaqayyo akkana jedha: Yoo ati deebiite, ani si deebisee nan dhaaba fuula koo dura; yoo ati isa kabajamaa isa salphaa keessaa baafta, ati akka afaan koo ni taata; isaan gara kee haa deebi'an, ati garuu gara isaanii hin deebi'in. Ani saba kanaaf akka dallaa sibiila diimaa dallaa jabaa si nan godha; isaan si irratti ni lolu, garuu si hin mo'atan; ani si oolchuufii si baasuuf sii wajjin jiraadhaatii, jechuun Waaqayyo. Ani harka warra hamaa keessaa si nan baasa, harka warra sodaachisaa keessaa si nan fura. Ermiyaas 15:16–21.

Ermiyaas akkuma Yohannisii fi Hisqi'eel jechoota macaafa xinnaa sanaa argatee ture; innis ergaa sana nyaatee ture, garuu ergaan sun ergaa kufee hafee ta'e. Kun akka waan Waaqayyo sobee ta'eetti fakkaata; kun immoo dhugumaan hin danda'amu; ta'us himanni “soba” jedhu kun Ermiyaasin bakka abdiin kutannaa Milleroota jalqabaa, isa Habaaquq keessatti bakka buufame sana keessatti argachuuf furtuu ni kenna.

Ani eegumsaa koo irra nan dhaabbadha; gamoo eeggumsaa irrattis of nan dhaaba; inni maal akka natti dubbatu arguu fi yeroo ani sirreeffametti maal deebisuun akka na irraa jiru ilaaluufis nan eega. Waaqayyos naaf deebisee akkana jedhe: Mul'ata sana barreessi; inni dubbisu akka fiiguu danda'uuf gabatee irratti ifatti godhi. Mul'atichi yeroo murtaa'e tokkoof amma illee jira; dhuma irrattis ni dubbata, hin sobus. Yoo turullee isa eegi; inni dhugumaan ni dhufaatii, hin tursiisus. Hab. 2:1–3.

Mul'anni ergamaa isa jalqabaatiin ibsame sun kaartaa durboonii bara 1843, isa “harki” Waaqayyoo qajeelche irratti barreeffame ture.

“Ani chaartiin bara 1843 harka Gooftaatiin akka qajeelfame argeera, innis akka hin jijjiiramne; lakkoofsi sun akkuma Inni barbaadetti akka ture; harki Isaas lakkoofsota keessaa muraasa keessatti dogoggora tokko irra akka turee isa dhokse, akka namni tokko illee isa arguu hin dandeenye, hamma harki Isaa irraa kaafamutti.” Early Writings, 74.

“Yeroon ramadame” bara 1843 chartii irratti bakka bu'amee ture; kanaafuu isheen “chartii 1843” jedhamee waamama. Inni bara 1842 maxxanfame; kunis ajaja Hab. keessa jiru, “mul'ata barreessi, gabateewwan irrattis ifa godhi” jedhu raawwachuuf ture. Mul'anni “gabateewwan” irratti ifa godhamuu qaba ture; jechuunis baay'inaan ibsameera; kanaanis yeroo Gooftaan dogoggora chaartiin 1843 irra ture irraa harka Isaa kaasee booda, inni chaartiin pioneroota 1850 irratti sirreeffamuun isaa adda baafama. Dogoggorri sun gaddisa jalqabaa fidaan, Ermiyaasis warra kitaaba xinnoo sana Hagayya 11, 1840 irratti nyaatanii turan, yeroo yeroon ramadame bara 1843 raawwatamuu dhabe keessatti gaddan, bakka bu'a.

Yeremiyaan kitaaba xinnoo sana bara 1840tti yeroo nyaate, isheen “gammachuu fi ilillee” garaa isaa turte; garuu yeroo abdiin cituun sun dhufe, inni si'achi hin “gammanne,” sababii “harka” Waaqayyootiifis “kophaa isaa taa'e.” Harki Waaqayyoo “lakkoofsota keessaa dogoggora tokko” dhoksee ture; kanaanis Yeremiyaan Waaqayyo sobee jiraachuu danda'a jedhu yaaduu akka jalqabu

godhe. Waadaan Yeremiyaaniif kenname, inni gaddaa fi abdi kutannaa isaa keessaa yoo “deebi’e,” Waaqayyo Yeremiyaanin akka “afaan” ofii isaatti akka godhu ture. Yeremiyaan abdi cituu isaa irraa gara Waaqayyootti yoo deebi’e, akkasumas inni yeroo turtii fakkeenya durboota kudhanii keessa akka jiru yoo hubate, Waaqayyo yeroo mul’anni sun sirriitti yoom akka dhufu fi kana booda akka hin turris jechuun adda baasuuf akka afaan dubbataa ta’u isa ni fayyadama.

Dhugaan kun asitti tarreeffame kanaa kaayyoon isaa, ergaawwan ergamootaa hundumaa wajjin, “dhufaatiwwan” isaanii fi “humneeffamni” isaanii ergaa jireenya yookaan du’a ta’e kan waaqeffattoota gosa lama uumu ta’uu isaanii hundeessuufidha. Ergamoonni sadan kun adeemsa qormaataa guddachaa deemuu keessaa tarkaanfiiwwan sadiidha. Kaayyoo keenya irratti caalaatti barbaachisaanis, hubannoon qaqawwee torbanii “dhuma yeroo” bara 1989 keessa yeroo kutaan Daniel keessaa lakkoofsi isaa jaha dhuma murtii xumuramuu isaa labsuudhaan baname irraa yeroo muraasa booddee beekame iyyuu, seenaa ergamaa sadaffaa dhuma irratti banamuu biraa qaqawwee torbanii ni jira.

Seenaa jalqabaa Adventiizimii hiikamuun ergamaa isa jalqabaa bara 1798 keessatti jalqaba; innis dhugaa Gooftaan akka mufannaa uumuuf harkaan isaa irra kaa’ee ture hiikamuun xumurama. Sana booddee Inni harka Isaa ni kaase (ni hiike), ergaa yeroo turuu sanaas ni mul’ise.

Seenaan xumura Adventizimii ergaa maleekaa sadaffaatiin bara 1989 keessatti hiikamuun jalqabee, dhugaa Gooftaan akka abdi kutannaa uumuuf harka Isaa irra kaa’ee ture hiikamuudhaan xumurama. Inni amma harka Isaa irraa kaasuudhaan, akkasiin ergaa abdi kutannaa isa jalqabaa fi yeroo turtii sanaa hiikaa jira. Inni kaayyoo Adoolessa 18, 2020 hiikaa jira.

Kanaafuu, Waaqayyo akkana jedha: Ati yoo deebiite, ani immoo si deebisee nan dhaaba; atis fuula koo dura ni dhaabbatta; yoo ati isa kabajamaa ta’e isa gadhee keessaa baafte, akka afaan koo ni taata; isaan gara keetti haa deebi’an; ati garuu gara isaanii hin deebi’in. Ani si saba kanaaf dallaa sibiila diimaa jabaa dallaa ittiin marfame nan godha; isaan si lolu, garuu si irratti mo’uu hin danda’an; ani si oolchuufii si baasuuf si wajjin jiraatii, jedha Waaqayyo. Ani harka jal’ootaa keessaa sin baasa, harka warra sodaachisaa keessaa immoo sin fura. Ermiyaas 15:19–21.